

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.16, november 2020

Indledningen er redigeret af Steen Tullberg og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Roskilde-Riim

ved Stine Guldahl Holst

Indhold

- 1 Landemodet Roskilde 1812
- 2 Udgivelsen af Roskilde-Riim
- 3 Historiesyn i 1810'erne
- 4 Den historiske virkelighed
- 5 Roskilde-Riim 1814
 - 5.1 Et krønikerim
 - 5.2 Det profetiske motto
 - 5.3 Til Frederik 6.
 - 5.4 Den symbolske og topografiske rejse
 - 5.5 Fra grav til grav
 - 5.6 Lyset i mørket, duften af rosen
 - 5.7 Profetien om Norge
 - 5.8 Det poetiske slør
- 6 Kilder til Roskilde-Riim
- 7 Modtagelse og efterliv
- 8 Anvendt litteratur
 - 8.1 Trykt
 - 8.2 Utrykt

1 Landemodet Roskilde 1812

En aften kl. 4. oktober 1812 fremførte Grundtvig som afslutning på en lang dag for det sjællandske præsteskab sit store digt om Roskilde Domkirke. Digtet, der er bevaret i manuskriptform under overskriften "Roskilde" (Grundtvig-arkivet, fasc.

400.1), var skrevet med henblik på oplæsning denne aften ved Dionysii landemode (et af to årlige provstemøder, jf. Bugge 1953, s. 82), og ideen til digtet var kommet til Grundtvig, da han under sommerens landemode havde betragtet domkirken i det bløde aftenlys (Grundtvig 1814b, s. 104 f.). Det var et historisk-poetisk opråb til de sjællandske gejstlige, som Grundtvig ønskede at vække fra den kristne dvale, han mente de befandt sig i sammen med resten af Danmark. Digtet ligger heri i forlængelse af Grundtvigs forudgående landemodetale i juli 1812, hvor han i skarpe vendinger fordømte den oplysningsteologi, han så udfolde sig overalt i Danmark (Bugge 1953, s. 87-91).

Grundtvig selv mente at have haft tilhørerne med sig den oktoberaften: “da læsde Klerken i en Aftenstund det Riim om Rosenkilden, hvordan den udsprang og bølgede, og som det lod hentørredes i Norden, og Hjerter rørtes under Præstekjoler, og Taarer randt paa Præstekinder til Vidnesbyrd at over Kirken glimted Lys endnu fra Riddersalen” (Grundtvig 1814b, s. 105), mens en anden øjenvidneskildring giver et mindre følelsesfuldt indtryk af tilhørernes reaktion: “Münter [...] reiste sig og gik omkring og bladede i Bibliothekets Bøger, men hos de øvrige Amtsprovster gik Naturen over Optugtelsen; de sov” (Johansen og Høirup 1948, s. 123).

2 Udgivelsen af *Roskilde-Riim*

Grundtvig arbejdede videre på digtet fra landemodet 1812, og 1. februar 1814 blev *Roskilde-Riim* udgivet samtidig med *Helligtrekongerlyset eller Tre Dages Hændelser paa Dannemarks Høiskole*, som var et vidnesbyrd fra de dramatiske dage, der havde udspillet sig en måned forinden i den spæde begyndelse af 1814, hvor landet havde været i fare for at miste sin selvstændighed, men endte med afståelsen af Norge. Grundtvig omarbejdede “Roskilde” i løbet af 1813, hvor det i forvejen lange digt (knap 3500 verselinjer) voksede til dobbelt længde. Vokseværket skyldtes bl.a., at Grundtvig i løbet 1813 havde taget nyt sigte med digtet og tilpasset det derefter. Således blev *Roskilde-Riim* (1814) et ganske andet værk end det ved landemodet fremlagte “Roskilde” (1812).

3 Historiesyn i 1810'erne

Grundtvig gennemgik i slutningen af 1810 en alvorlig åndelig krise, der blev definerende for hans selvforståelse og skrifter i årene efter. Krisen medførte en kristen opvækkelse med en bibeltro luthersk kristendom som pejlemærke. I tiden efter krisen udviklede Grundtvigs historieforståelse sig således, at historieformidling blev en afgørende del af hans nyfundne kald som samfundsvækker. Bibelen blev nu sandhedsbærende og det eneste grundlag for mennesket at forstå sin udvikling ud fra. Historien blev den timelige bærer af Guds sandhed, og derfor måtte den henslumrende kristenhed vækkes gennem historisk bevidstgørelse (jf. Vind 1999, s. 137-147). De første år af 1810'erne er forfatterskabet kendetegnet ved skrifter, der kredser om en samklang mellem kristendom og historie. Grundtvig ønskede med sine skrifter at udbrede den sande oplysning, nemlig bibeltro kristendom, så Danmark og resten af Norden kunne træde ud af det mørke, som den rationalistiske oplysning havde kastet over landet med sin tanke om, at der fandtes et guddommeligt strejf i

menneskets egen fornuft, og som mente det muligt ved videnskabens hjælp at forstå historiens gang (se [indledningen til Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng](#) 1812). I et fragment fra en aldrig fuldbragt forelæsningsrække over *Roskilde-Riim* (dateret januar 1814) skriver Grundtvig om det manglende kendskab til historien i tiden:

Kiendte de Historien, da maatte de jo see for Øine, at Herren er sandelig ikke langt fra Nogen af os, at (Hans Raad) Han aldrig lod sig selv uden Vidnesbyrd, men aabenbarede sit Raad og sine Domme paa underlige Maader i alskens Liv og i det, som kaldes Tilfældets Spil [...] Sligt maatte de see, hvis de kiendte Historien med sine usvigelige Vidnesbyrd, thi aabenbare ligge disse Ting udbredte der, uimodsigelige for alles Øine (jf. Albeck 1955, s. 221).

Tanken er poetisk udtrykt i *Roskilde-Riim*:

Læs saa om forgangne Old
Runerne paa Sagas Skjold
Dvæl ved hver, hvis fromme Tanke
Var at puste og at banke!
Sku ærbødig Herrens Finger!
Se hvor Tiderne den tvinger,
Saa, at naar de vildest gære,
De forkynde maa Hans Ære.
Se, og tro det Ord saa stort:
Intet, som i Gud er gjort,
Kan omsonst sig aabenbare! (s. 56, l. 5-15)

Efter 1810 anså Grundtvig historien for menneskets historie, og klarlæggelsen af den skulle med konkrete historiske begivenheder tydeliggøre drivkraften bag dens bevægelse frem mod dommedag, historiens teleologiske mål. Med det nye historiesyn kom en række historiske skrifter i de følgende år med *Roskilde-Riim* og opfølgeren *Roskilde-Saga* som to af periodens hovedværker (jf. Auken 2005, s. 205-209), men også "Sorø Kirke" (1810) må her fremdrages som en forløber til *Roskilde-Riim*. Digtet knytter som *Roskilde-Riim* kristendom og historie sammen ved værkets tema om den positive sammenhæng mellem folkets tro og landets lykke, ligesom det kompositorisk skrider frem ved en gravvandring i kirken (jf. [indledningen til "Sorø Kirke"](#)). I det hele taget er Grundtvig i de tidlige 1810'ere rent tematisk optaget af kristendommen i historien, noget der fortøner sig i løbet af *Danne-Virke*-årene (1816-1819), hvor han arbejder sit historiesyn igennem. I *Roskilde-Riim*, der ligger forud for *Danne-Virke*-skrifterne, er den kristne tematik klar og gennemgående i værkets fremhævelse af gode kristne konger.

4 Den historiske virkelighed

Grundtvigs værk om kristendommens historie i Danmark blev til på et tidspunkt, hvor Europa var præget af Napoleonskrigene. Frederik 6. forsøgte med neutralitetsforbundet og alliancen med Napoleon at få riget uskadt igennem de urolige tider, men i begyndelsen af 1814, da *Roskilde-Riim* var i trykken, stod det

klart, at tvillingeriget Danmark-Norge måtte skilles. Den 14. januar underskrev kongen Kielerfreden og afgav derved Norge til Sverige, og med ét var kongeriget blevet et lille land. Historien var løbet fra historikeren og profeten Grundtvig i årene 1812-1814, og *Roskilde-Riim* var allerede delvis forældet på udgivelsestidspunktet. Den historiske beretning og bekymringen for landets tilstand var måske nok vedkommende læsning, men visionen og håbet om et kristent genfødt Norden med Norge som center for den nordiske menighed Filadelfia (s. 265-282) syntes en utopi.

5 Roskilde-Riim 1814

5.1 Et krønikerim

Roskilde-Riim er et poetisk-historisk værk, der bedst betegnes som et krønikerim, skønt Grundtvig nøjes med at kalde det 'Riim'. Krønikerimet er en genre historisk rodfæstet i middelalderens episke digtning. *Den danske Rimkrønike* fra midten af 1400-tallet er således en kongekrønike omfattende de danske konger fra Humble til Christian 1. *Roskilde-Riim* adskiller sig dog markant fra *Den danske Rimkrønike* ved fortællerperspektivet. I *Den danske Rimkrønike* er det kongerne selv, der skal forestille at have gjort rim, mens det i *Roskilde-Riim* er skjalden, der fører ordet og leder læseren eller tilhøreren gennem historien.

5.2 Det profetiske motto

Roskilde-Riim består foruden hovedteksten af et titelblad med motto, en tilegnelse og et indledningsdigt til Frederik 6.

Mottoet på titelbladet er fra Esajas 35,1-7, og ordlyden følger bibeloversættelsen (1787) med mindre afvigelser. Mottoet er en profeti fra Det Gamle Testamente, der af kristne er blevet læst som en forudsigelse af Kristus' komme og gerninger. Som motto for *Roskilde-Riim* henviser det både til kristendommens ankomst til det hedenske Nord og til den snarlige genkomst af den rette kristendom, som Grundtvig varsler og motiverer mod slutningen af værket (for videre læsning om Grundtvigs brug af Esajas 35, se Thodberg 1998, s. 61-70).

5.3 Til Frederik 6.

Indledningsdigtet er tilegnet Frederik 6. Digtet fremkalder værkets tilblivelsessituation. Skjalden træder frem i sine præsteklæder og rækker fra gravvandringen ud til Frederik 6., den levende konge. Grundtvig har hermed iscenesat sig som den kristne skjald, der binder fortid og fremtid sammen (strofe 1-3). Kongen opfordres til frem for alt at fæste sin lid til Gud i de svære og farlige tider for landet og derved bestyrke og opbygge kristendommen i Norden til glæde og lykke for alle. Samtidig trækker Grundtvig tråde til kongens forgængere, navnlig Christian 4., hvorved historien gøres til skueplads for Guds virke. Indledningsdigtet aktualiserer således budskabet i de historiske *Roskilde-Riim* og nærer profetien om et nyfødt Norden (jf. Refberg 2014, s. 209 f.).

5.4 Den symbolske og topografiske rejse

Hil dig Roskild! ja hilsæl
Hellig Korsens Kongekilde! (s. 1)

De indledende verselinjer hilser det kildevæld, der digtet igennem symboliserer kristendommens tilstand i Danmark, og som lokaliserer kristendommens første danske hovedsæde. Vandet er udgangspunkt for digtets indledende topografiske rejse mod Roskilde Domkirke. Det sker med en bevægelse fra havet ned over Isefjord til Roskilde, hvor synet af de tilbageværende bygninger omkring kirken fører til en rundtur før ankomsten til kirkerummet og kongegravene (s. 1-34). Bevægelsen fra havet til kirken er også en bevægelse i tid, hvor den jødiske historie med Ezekiels profeti om tempelkilden (Ez 47,8-12) forbindes med den danske historie gennem havet og fjorden (s. 6; se Lundgreen-Nielsen 1980, s. 528-529 for en fyldigere gennemgang af lokaliteter i indledningen).

Ved ankomsten til Roskilde udlægges navnet, og det hedenske 'Roes Kilde' udskiftes med middelalderens etymologiske tolkning:

Roes Kilde! du er døbt,
Krist paa Korset dig har købt,
Hedningnavnet klæder ilde;
Du er døbt til Rosenkilde. (s. 7)

Denne etymologi, Rosenkilde eller *Fons rosarum*, har Grundtvig kunne finde belæg for i noteapparatet til Stephanius' Saxoudgave 1644 (jf. Stephanius 1645, s. 71). Rosen er digtet igennem et symbol på kristendommen, således har den danske kristendom sit udspring ved Ros(en)kilde. Ros(en)kilde bliver et krydspunkt i digtet, og herfra er vandet ikke længere vejviser, men udskiftes med rosen, hvis eftersporing bliver retningsgivende, hvilket klargøres i linjerne:

Hvor mon ligger, hvor mon staar
Kildens rette Rosengaard? (s. 11)

Her krydser digtets to væsentligste ledemotiver hinanden (se Lundgreen-Nielsen 1980, s. 529 f., og Toldberg 1950, s. 38-41, for en nærmere redegørelse for rosen som symbol i *Roskilde-Riim*). Hovedparten af digtet er struktureret omkring skjaldens vandring i kirken, hvor bevægelsen i rum og tid fortsætter, idet han går fra kongegrav til kongegrav.

5.5 Fra grav til grav

I kirkerummet bliver bevægelsen i det fysiske rum tydeligere, enkeltelementer i kirken træder frem i beskrivelsen i takt med, at skjalden får øje på dem. Gravvandringen tager sin begyndelse ved pillegravene, hvor Harald Blåtand, Svend Estridsen og biskop Vilhelm har deres gravmæle som tre af kirkens fire stiftere. Grundtvig stiller Haralds hvide gravpille overfor Snorres mørke fremstilling af ham (s. 34 f.). I 1814 talte gravpillen med andet end sin farve, da der dengang fandtes et epitafium i pillen, der i lyse toner beskrev den kristne Harald Blåtand (jf. Andersen 2014a, s. 94); når

Grundtvig ikke omtaler den, er det formentlig, fordi den er en sen og upålidelig kilde. Det samme gør sig gældende ved Svend Estridsens grav, hvor det epitafium, der fandtes under afbildningen af kongen, var svært at få til at stemme overens med tidligere skildringer af kongen (Andersen 2014b, s. 169 f.). Skønt vandringen fra kongegrav til kongegrav er grundstrukturen i digtet, lader skjalden sig fra tid til anden distrahere af kirkerummet. Under skildringen af Svend Estridsen får skjalden øje på Lauge Urnes mindetavle over Saxo Grammaticus, som han passende overlader ordet til (s. 38 f.). Senere er det Niels Hemmingsens og Just Juels gravsteder (s. 84 og 154 f.), der bryder kongevandringen, den sidste med en henvisning til den svenske kanonkugle, der hænger under Just Juels epitafium, og som angiveligt slog ham ihjel.

Ved Margrete 1.s kiste bliver udformningen af kisten til en del af skildringen af hende og tiden under hende. Gravmonumentet består af en sarkofag, på hvis låg Margrete 1. ligger afbildet i alabast. Afbildningen skinner "hvidt og mat" i "Gienfærdsdragt" (s. 71). Klædt "i saadan Dødningspragt" hører hun "Midnatstide" til, og alabastfiguren leder vej til Nordens midnatstid under Margrete 1., hvor Gud "var glemmt i Nord" (s. 72 f.). Senere er figuren en afbildning af Danmark:

Danmark! det var dig vi saae
Hvor du hist bag Altret laa,
Som en bleg og livløs Skygge
Med et falmet Dronningsmykke. (s. 81)

Fra Margrete 1.s grav kaldes skjalden videre, ikke af et syn, men en rosenduft, der trænger frem fra Christian 1.s gravkapel: "fra et Gravkapel, / Giennem Sprinkelværkets Rifter / Rosenduft igien jo vifter" (s. 76). Selve gravstedet var ukendt på Grundtvigs tid, så skjalden nøjes med at nævne gitterværket foran kapellet, der i sig selv var et gravmonument over kongen.

Ved Christian 4.s kiste, der lå til skue i krypten under hans kapel, slår skjalden ned på "Kæmpesværdet", der smykker kistelåget, som udgangspunkt for beskrivelsen af kongen (s. 89). Men når han beskriver kisten, der var lavet af egetræ, som en "Kaabberkiste" (s. 105 og 112), er det formentlig med et ønske om at knytte an til de norske miner, Kongsberg og Røros, som blev grundlagt under Christian 4., og som er indvævet i beskrivelserne af Norge (s. 101-103).

Christian 4. havde selv fået fremstillet et gravmæle, der skulle opbevares på Tøjhuset frem til hans død, men monumentet blev ødelagt i en brand året før kongens død (Kruse 2014, s. 349). Derfor kan Grundtvig føre sit digt videre ved at lede efter "Fjerde Kristians Bautasteen" (s. 106) udenfor kirken. Kobberkisten, som Grundtvig lader Christian 4. hvile i, fandtes faktisk i krypten, men det er sønnen Frederik 3., der ligger i den. Grundtvig har ingen henvisning til den, men bruger som ved faderen det manglende gravmonument til at beskrive, hvad man måtte mindes Frederik 3. ved (s. 136 f.).

Enkelte grave bliver forbigået, og nogle bruges alene til at overveje en passende gravskrift over den begravede. Reformationskongen Christian 3.s grav bliver således

forbigået, mens skjalden overvejer gravskriften over sønnen Frederik 2.s grav:

Fredrik, vil min Sagastav
Da de Runer overskære
Som saalænge paa din Grav
Holdt dit Kongenavn i Ære? (s. 87 f.)

Gravskriften får lov at stå uændret, hovedsageligt fordi Frederik 2. fostrede Christian 4. (s. 89). Christian 5.s gravsted nævnes ikke, og Frederik 4.s grav bliver først fremdraget, da skjalden mod slutningen af sin beskrivelse af perioden under kongen konstaterer, at han gerne ville stoppe sin historiske vandring ved hans grav, inden mørket faldt over det kristne Danmark (s. 178 f.). Grundtvig stopper ved Christian 6.s sarkofag, der beskrives som gjort i alabast med henvisning til den lyse marmor, den er udhugget i (s. 181). Hovedsageligt bringes graven dog frem i forbindelse med skjaldens tvivl om en passende gravskrift (s. 196), og det samme gør sig gældende ved den sidste gravsatte konge, Frederik 5. (s. 213).

Gravvandringen slutter ved kongebørnskisterne i krypten under højkoret, hvor skjalden med en henvisning til Margrete 1.s grav forestiller sig en ny grav for kristendommen i Danmark:

Skal en Lignelse saa fiin
Nu igien paa Kisten smile,
Hviske: Danmark! jeg er din,
Her maa jeg afsjælet hvile;
Rose var jeg purpurrød,
Stod ved Hellig Korsens Kilde,
Her jeg nu, for Verden død
Maatte bleg mig selv afbilde. (s. 221)

Det er et dystert og mørkt billede af den kristne samtid og den kommende dommedag, der males ved barnekisterne i krypten (s. 221-227), før skjalden i trods og med håb løfter hovedet og ser et lys glimte ovenfor (s. 229).

5.6 Lyset i mørket, duften af rosen

Lyset, der leder op fra krypten, kommer fra et sted over kirkerummet, og på vej derop begynder også en rosenduft at lede vej. Duften og lyset fører til riddersalen, hvor samtidens sjællandske præsteskab sidder forsamlet under historiske bispeportrætter (s. 231 f.). Duften af rosen, fornemmelsen af en endnu levende kristendom i Norden, indgyder skjalden håb, men det er et håb betinget af præstestandens vilje til at kæmpe for den sande kristendom (s. 232-234). Rosenduftens viser tilbage til Christian 1.s grav, hvor duften endnu hang i luften; kristendommen har en gang tidligere været på vej i graven med Margrethe 1., men en lysere tid kom efter, og rosen blomstrede under senere konger. Nu hvor mørket atter har sænket sig over landet, kan historien vise skjalden og hans samtid, at der også nu kan blive en fremtid, hvor kristendommen atter blomstrer i Norden. Men tiden er knap, for:

Kun en Knop i Efteraar
Sygelig i Norden staaer,
Kan den springe ud saa silde,
Her ved Nordens Rosenkilde?
Ak! jeg veed, jeg veed kun vist
Store Fare, korte Frist,
Springer ei den ud i Norden,
Er dens Tid forbi paa Jorden. (s. 234)

Med de to sidste linjer giver Grundtvig den nordiske kristendom en plads i verdenshistorien og binder an til den profeti om kristendommen i Norden, som afslutter digtet.

For en gennemgang af præsentationen af de enkelte konger og deres tid henvises til Lundgreen-Nielsen 1980, s. 531-535 (afsnittet om "Roskilde" 1812) og 605 f.

5.7 Profetien om Norge

Grundtvig har digtet igennem indskudt passager om Norge, der lægger an til værkets profetiske afslutning om kristendommens genopståen i Norge. Disse norske indskud er nye i *Roskilde-Riim*, og de er et væsentligt bidrag i ændringen af digtet fra et dystert opråb til den danske gejstlighed i 1812 til et mere fortrøstningsfuldt værk ved udgivelsen 1814. Skiftet i tekstens karakter fra 1812 til 1814 tydeliggøres ved ændringen af værkets motto. I 1812 var tekstens dømmende motto hentet fra Ordsprogenes Bog 10,7, "En Retfærdigs Ihukommelse er til Velsignelse, men de Ugudeliges Navne skal raadne" (Grundtvig-arkivet, fasc. 400.1), ved udgivelsen 1814 var det ændret til de profetiske linjer fra Esajas 35,1-7.

Tildigtningerne om Norge centrerer sig om tre længere passager. Den første er indføjet under beskrivelsen af Christian 4. (s. 96-105) og er en lovprisning af de norske elve, der fremstilles som symboler på ydmyghed og troskyldighed og modstilles de hovmodige, der ikke vil se Guds værk i naturen (s. 99). I beskrivelsen af de norske elve bliver kildesymbolet fremtrædende. Deres udspring, deres løb mod og udløb i havet bliver en parallel til profetien om tempelkilden (Ez 47,8). Særligt udtalt er referencen i passagen om det kommende norske universitet, der som et kildevæld skal bryde frem af klippegrunden:

Hvor Gud vil, der skal du flyde,
Og om Norrig bød dig Trods
Hendes Klipper giennembryde,
Styrte ned som Sarpefos,
Tage Veien ud i Havet,
Hvor din Gud har Stier lavet,
Han som før fra Bjergeland
Sendte Havet Lægevand (s. 103).

Det andet indskud findes ligeledes under Christian 4. og lader forstå, at det rette mindesmærke for kongen endnu ikke er sat, og at kun Gud ved, om det kommer og i

givet fald hvor (s. 112 f.). Det planlagte mindesmærke findes kun som tegning på universitetsbiblioteket, der lå over Trinitatis Kirke, men ved kirken findes Johannes Ewalds grav, og gennem bl.a. Ewald og den norske digterpræst Johan Nordal Brun bliver opmærksomheden rettet mod Norge og forestillingen om en fornyet kristenhed med udspring ved kongens by Christiania. Hvis det sker, vil Christian 4. kunne hvile i fred (s. 119 f.).

Den sidste lange passage er den tildigtede afsluttende profeti, hvor Grundtvig i en symbolladet topografisk tour de force over Christiania udpeger Aggers Kirke til at blive hjemsted for Filadelfia-menigheden, den nye nordiske menighed, hvorfra en fornyet kristendom skal udspringe (s. 267-280).

Baggrunden for tildigtningerne og det nye fokus på Norge skal findes i Grundtvigs personlige ambitioner og håb om et embede i Norge. I september 1811 besluttede Frederik 6. at oprette et universitet i Norge. Det medførte oprud i Grundtvigs kreds af norske venner i København, da flere af dem blev ansat ved det nyoprettede universitet. Grundtvig mærkede det trække fra nord, og han håbede at kunne besætte professoratet i historie. Det blev ikke tilfældet. Da indstillingen til besættelse af stillingen kom i slutningen af 1812, blev Grundtvig forbigået. Hverken Grundtvig eller vennerne i Norge opgav dog idéen om at få ham derop, og da Grundtvig i det sene efterår 1813 erfarede, at kapellaniet ved Aggers Kirke i Oslo blev ledigt, var han ikke i tvivl om, at det var det embede, han var udset til af Gud. I en optegnelse fra 1813 lyder det:

det blev min Overbevisning, at blev enten Præstøe Kald eller et Præsteembede i Christiania ledig, da vilde jeg søge [...] Det sidste fordi Norges Høiskole er der og mig aabnedes nærmere Indgang hos Nordmænd. DS. [Danske Statstidende] 15de Novbr. faldt mig den Dag i Haanden hvor det meldes at Kapellaniet til Aggers er ledigt, og det faldt mig paa Sinde: *Der* (jf. Albeck 1955, s. 173).

Den særegne profeti og den specifikke placering af Aggers Kirke må læses i lyset af Grundtvigs tro på selv at skulle virke og medvirke til fornyelsen af kristendommen derfra.

For en indgående behandling af det norske motiv i *Roskilde-Riim* henvises til Albeck 1955, s. 174-192, og for Grundtvigs forhold til Norge i perioden til Albeck 1985.

5.8 Det poetiske slør

Grundtvigs vandring gennem den danske kristne historie indeholder nogle afstikkere undervejs, men overordnet følger han den udlagte vej grav for grav gennem værket. Det, der vanskeliggør læsningen af *Roskilde-Riim*, er de talrige allegorier, der ikke lader sig forstå uden et forhåndskendskab til både Bibelen, dansk historie og Grundtvigs digteriske billedsprog (jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 608). Et sigende eksempel på vanskelighederne ved læsningen af *Roskilde-Riim* er Grundtvigs forarbejdning af bynavnet Oslo. Grundtvig udlægger kort og fyndigt Oslo som asabad, "Oslo! Aslaug! Asabad!" (s. 269). Den tvivlsomme etymologi via kvindenavnet Aslaug, hvor 'As' refererer til de nordiske guder og 'laug' til 'bad', bruges til at knytte kristningen af Norge til danskerne, da det er under Christian 4., at byen ændrer navn

til Christiania, og derved bliver til et “Christenbad” (s. 269). Da ‘laug’ og ‘bad’ er tilbagevendende ord i beskrivelserne af Norge på linje med ‘kilde’ i Danmark, så knytttes Christiania til Roskilde — det kristne bad (dåben) til den kristne kilde (jf. Thodberg 1950, s. 44, og Lundgreen-Nielsen 1980, s. 608).

Roskilde-Riim er på flere måder et værk for de indviede, og Grundtvig tog det til efterretning, da broderen Otto Grundtvig efterlyste “historiske Anmærkninger” efter møjsommeligt at have læst manuskriptet til Landemode-udgaven (*Breve 1*, s. 95). Således skriver han om omarbejdelsen af 1812-udgaven i et brev fra marts 1813: “Digtet, som med en veiledende historisk Fortale kan blive en ordenlig lille Bog, agter jeg at tilegne Majestæten selv” (*Breve 1*, s. 148). Fortalen og noterne udeblev alligevel, og det førte til en ny efterlysning i K.L. Rahbeks anmeldelse af digtet i *Dagen* (*Dagen*, 5. februar 1814, sp. 3). Grundtvig udgav i efteråret 1814 *Roskilde-Saga til Oplysning af Roskilde-Riim*, der giver et indblik i nogle af de historiske begivenheder, der flere steder i *Roskilde-Riim* anes bag det poetiske slør.

For et overblik over stilistiske greb i øvrigt, se Lundgreen-Nielsen 1980, s. 539-542 og s. 608.

6 Kilder til Roskilde-Riim

Roskilde-Riim er bygget på læsningen af en række historiske kilder, som Grundtvig selv skriver til Christian Molbech i et brev fra december 1812: “Paa Digtet arbeidede jeg vist det meste af et Par Maaneder, thi jeg maatte læse en god Del” (Grundtvig og Molbech 1888, s. 91). Kilderne lader sig langtfra alle steder opspore, men en stor del kan efterspores ved læsning af noteapparatet til den efterfølgende *Roskilde-Saga*. De væsentligste kilder synes at være Snorres *Heimskringla*, Saxos *Gesta Danorum*, Suhms *Historie af Danmark*, Arild Huitfeldts *Danmarks Riges Krønike*, Zwergius' *Det Siellandske Clerisie* og Mallings *Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere* (en minimumsliste med udspecificerede udgaver findes hos Lundgreen-Nielsen 1980, s. 543). Endelig skal også det topografiske værk *Beskrivelse over Kongeriget Norge, Øerne Island, Færøerne og Grønland* (Bing 1796) nævnes, da det er herfra, Grundtvig henter sin viden til sin præcise beskrivelse af Aggers Kirke (s. 270), men også andre af de topografiske beskrivelser af Norge kan spores til værket (jf. Albeck 1955, s. 188 f., se også s. 192-194).

7 Modtagelse og efterliv

Ved udgivelsen af *Roskilde-Riim* i 1814 blev det historiske digt alene anmeldt af K.L. Rahbek i *Dagen*. Det er en overvejende positiv anmeldelse, hvori han bl.a. fremhæver sangene om Christian 4., som noget af det skønne i teksten (*Dagen*, 5. februar 1814, sp. 3). Der var ikke yderligere omtale af digtet, før Molbech affærdigede det i sin årsoversigt over dansk litteratur i 1814 med ordene “Grundtvig, (hvis Pen i dette Aar var i den stærkeste Bevægelse) udgav en Bog kaldet: *Roskilde Riim*, hvori han virkelig har druknet endeel Poesie i utallige Riim” (Molbech 1815, s. 75).

Roskilde-Riim blev ikke genudgivet i Grundtvigs levetid, men flere dele blev udgivet i

forskellige sang- og visesamlinger (se listen over senere udgivelser i Grundtvigs levetid i [tekstredøgørelsen](#)).

8 Anvendt litteratur

8.1 Trykt

- Albeck, Gustav (1955) *Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1808-16*. Aarhus & København.
- Albeck, Gustav (1985) “Den unge Grundtvig og Norge” i *Grundtvig-Studier* 1985, s. 47-66. København.
- Andersen, Michael (2014a) “Harald 1. Blåtand, Gunhild og Tove” i *Danske Kongegrave*, udg. Karin Kryger, bind 1, s. 90-99. København.
- Andersen, Michael (2014b) “Svend 2. Estridsen og Gunhild” i *Danske Kongegrave*, udg. Karin Kryger, bind 1, s. 166-173. København.
- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Bing, Lars H. (1796) *Beskrivelse over Kongeriget Norge, Øerne Island, Færøerne og Grønland*. København.
- *Breve 1 1924*, se Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*.
- Bugge, Knud Eyvin (1953) “Grundtvigs landemodetaler” i *Grundtvig-Studier* 1953, s. 81-102. København.
- *Dagen* (1814), nr. 32, 5. februar. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1810) “Sorø Kirke” i *Nytaarsnat eller Blik paa Kristendom og Historie*, s. 27-41. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1814a) *Helligtrekongerlyset eller Tre Dages Hændelser paa Danmarks Høiskole. En Beretning*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1814b) *Roskilde-Saga til Oplysning af Roskilde-Riim*. København.
- Grundtvig, N.F.S. og Christian Molbech (1888) *Christian Molbech og Nikolai Frederik Severin Grundtvig. En Brevvexling*, udg. Chr. K.F. Molbech og Ludvig Schrøder. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen og Stener Grundtvig, bind 1-2, bind 1: (1807-1820). København.
- *Grundtvigs Erindringer* (1948), se Johansen, Steen og Henning Høirup

(1948) *Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig. I Udvalg.*

- Huitfeldt, Arild (1595-1604) *Danmarckis Rigis Krønike, fra Kong Dan den første, oc indtil Kong Knud den 6. som er redigerit til visse Aar oc Tid* bind 1-10. København.
- Johansen, Steen og Henning Høirup (1948) *Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig. I Udvalg.* København.
- Kruse, Anette (2014) "Christian 4., Anna Cathrine og fru Kirsten" i *Danske Kongegrave*, udg. Karin Kryger, bind 2, s. 344-363. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819.* København.
- Malling, Ove (1777) *Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere.* København.
- [Molbech, Christian] (1815) "Almindeligt Oversyn af den danske Litteratur i Aaret 1814" i *Athene, et Maanedsskrift*, januar 1815, s. 65-86. København.
- Refberg, Maja (2014) "Indledningsdigtet" i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, udg. Sune Auken og Christel Sunesen, s. 188-222. Hellerup.
- Saxo Grammaticus (1644: 1645) *Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ libri XVI* (da. *Saxo Grammaticus' danske historie i 16 bøger*), udg. Stephanius, Stephanus Johannis. Sorø.
- Stephanius, Stephanus Johannis (1645) *Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici.* Sorø.
- Suhm, Peter Friederich (1782-1828) *Historie af Danmark*, bind 1-14, bind 1 (1782). København.
- Thodberg, Christian (1998) "Grundtvig og Gammel Testamente – den danske Bibel eller Septuaginta" i *Grundtvig-Studier* 1998, s. 61-80. København.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden.* København.
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi.* København.
- Zwergius, Detlev Gotthard (1754) *Det Siellandske Clerisie.* København.

8.2 Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. "Roskilde", ms. i Det Kongelige Bibliotek, Grundtvig-arkivet, fasc. 400.1.